

**BURHAN CAHİT MORKAYA'NIN COŞKUN GÖNÜL ROMANINDA
MEKÂN OLARAK BÜYÜKKADA**

Ali Sait YAĞAR*

Öz

İstanbul Adaları edebiyatçıların şehrin karmaşası ve gürültüsünden uzaklaşıp sakinlik buldukları bir mekân olması, bazı edebiyatçıların Adalar'a yerleşmesi veya yılın belli dönemlerini burada geçirmeleri yönleriyle ziyaret ve ikamet edilen bir yer olmuştur. Adalar, tabiatı, sosyal hayatı, aşk hikâyelerine zemin teşkil edecek bir dünya olması gibi yönleriyle edebî eserlere de konu olur. Eserlerinde Adalar'a sıkça yer vermelerinden ötürü edebiyat tarihinde "ada şairi" olarak anılan Mehmet Celal ve Tahsin Nahit gibi isimler de bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yazdığı romanlarla döneminin popüler yazarlarından biri olarak nitelenen Burhan Cahit Morkaya, eserlerinde İstanbul Adaları'ndan biri olan Büyükkada'ya yer veren bir diğer yazardır. Yazarın ilk romanlarından biri olan *Coşkun Gönül*'de bir mekân olarak Büyükkada'nın geniş yer kapladığı görülür. Romanda Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da yaşayan üç genç kızın hikâyesi konu edilir. Olay örgüsü Serap, Serap'ın çocukluk arkadaşı Asuman ve Serap'ın mektepten arkadaşı Vildan etrafında gelişir. Burhan Cahit, bu üç genç kızın başından geçen aşk hikâyelerini dönemin sosyal ve kültürel şartlarını da aksettirecek bir şekilde sunmaktadır. Romanda olaylar Kadıköy, Şişli, Beyoğlu gibi semtler başta olmak üzere İstanbul'da geçer. Vildan'ın Büyükkada'da oturan zengin bir ailenin tek kızı olması münasebetiyle Büyükkada, sokakları, caddeleri, otelleri ve mesire yerleriyle romanda büyük yer kaplar. Ülkenin genelinde ve İstanbul merkezinde savaş sıkıntıları ve ekonomik zorluklar kendini gösterirken Büyükkada'nın hareketli bir sosyal hayata ev sahipliği yaptığı görülür. Büyükkada, arkadaş grupları tarafından poker ve tavla partilerinin organize edildiği, çay toplantılarının düzenlendiği bir dünyadır. Köşkler, gazinolar, kulüpler ve oteller insanların bir araya geldiği başlıca eğlence mekânlarıdır. Malik Bey'in Nizam'daki ihtişamlı beyaz köşkü, Sacit Bey'in içinde büyük bir bahçe bulunan köşkü, Yat Kulüp, Splendid Otel vs. gibi yerler romanda öne çıkan mekânlar arasındadır. Büyükkada, savaş döneminin sıkıntılarından azade bir eğlence dünyası olarak tasvir edilir. Askerler cephede savaşmaya giderken Büyükkada sakinleri, içinde buldukları ışıltılı dünyanın zevkleriyle meşguldürler. Aşkların yaşandığı bir dünya olarak Büyükkada'nın öne çıkan diğer bir tarafı sevgililerin buluşma mekânı olmasıdır. Tabiata ait zenginlikleri, Büyükkada'yı bir açık hava mekânına çevirmiştir. Kahramanların gözünden yapılan tabiat tasvirleri ise mekân-insan ilişkilerinin sonuçları olarak yansır. Özellikle Vildan'ın ağzından aktarılan tasvirlerde mekân üzerinde kahramanın içinde bulunduğu psikolojinin izlerini bulmak mümkündür. Makalede Büyükkada'nın hangi unsurlarıyla romanda yer aldığı incelenecek, bu mekânların kurgu içindeki işlevleri değerlendirilecektir. Söz konusu mekânların gerçeklikle ilgisi ise araştırmanın bir diğer boyutunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Burhan Cahit Morkaya, Coşkun Gönül, Roman, Mekân, Büyükkada.

* Arş. Gör. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, alisaityagar@gmail.com. ORCID: 0000-0002-0364-1108.

BUYUKADA AS A PLACE IN BURHAN CAHIT MORKAYA'S NOVEL *COSKUN GONUL*

Abstract

Istanbul Islands have been a place of residence or visit, as it is a place where writers of letters get away from the chaos and noise of the city and find calm; some writers settle on the Islands or spend certain periods of the year here. The Islands have also been the subject of literary works with their nature, social life and a world that will serve as a basis for love stories. There are names such as Mehmet Celal and Tahsin Nahit, who are known as the "island poets" in the history of literature because they frequently include the island in their works. Described as one of the famous writers of his period, Burhan Cahit Morkaya is another writer who includes Buyukada, one of the Istanbul Islands, in his works. In *Coskun Gonul*, one of the first novels of the author, it is seen that Buyukada occupies an ample space as a place. The story of three young girls living in Istanbul during the First World War is the subject of the novel. The plot develops around Serap, Serap's childhood friend Asuman and Serap's school friend Vildan. Burhan Cahit presents the love stories of these three young girls in a way that reflects the social and cultural conditions of the period. The events in the novel take place in Istanbul, especially in districts such as Kadıkoy, Sisli and Beyoglu. Since Vildan is the only daughter of a wealthy family living in Buyukada, Buyukada occupies a prominent place in the novel with its streets, avenues, hotels, and recreation areas. While war troubles and economic difficulties manifest themselves throughout the country and in the center of Istanbul, it is seen that Buyukada hosts an active social life. Buyukada is a world where poker and backgammon parties are organized by groups of friends, and tea meetings are held. Mansions, casinos, clubs, and hotels are the leading entertainment venues where people come together. Mr. Malik's magnificent white mansion in Nizam, Mr. Sacit's mansion with a large garden, Yacht Club, Splendid Hotel, etc. places such as these, are among the prominent positions in the novel. Buyukada is depicted as a world of entertainment free from the troubles of the war period. While the soldiers go to war at the front, the inhabitants of Buyukada are busy with the pleasures of the glittering world they live in. Another prominent aspect of Buyukada, a world where love lives, is that it is a meeting place for lovers. The richness of nature has turned Buyukada into an open-air place. The depictions of nature made through the eyes of the heroes, on the other hand, are reflected as the result of space-human relations. It is possible to find traces of the hero's psychology in the space, especially in the depictions conveyed by Vildan. In this article, the elements of the Buyukada in the novel will be examined and the functions of these places in the fiction will be evaluated. The relevance of these spaces to reality constitutes another dimension of the research.

Keywords: Burhan Cahit Morkaya, *Coşkun Gönül*, Novel, Place, Buyukada.

Giriş

“Her tarafı su ile çevrili kara parçası” (Ayverdi, 2005: 24) olarak tanımlanan “ada”, insanoğlunun ilkçağlardan günümüze kadar ilgi ve merak duyduğu yerlerden biri olmuştur. Coğrafyacı, bir adayı konumu, yüzölçümü, nüfusu, iklimi ve yüzey şekilleriyle birlikte incelenecek coğrafi bir yer şekli olarak görür. Bir edebî eser müellifi ise adaya doğal yapısında bulunan birtakım özellikler ve bu özelliklerin kendisine sağlayacağı anlatım olanakları bakımından ilgi duyar (Göktürk, 2012: 12). Her adanın ana karadan bağımsız, kendisiyle sınırlanmış bir yer olarak dünyanın dışında ve uzağında yer alması ada imgesine gizemli bir boyut kazandırmıştır. İnsanoğlunun bilinmez diyarlara duyduğu merak ve ilgi ise zaman içerisinde bu gizemli dünyayı edebî eserlerin konusu hâline getirmiştir. Thomas More’un *Utopia* (1516), Francis Bacon’un *Yeni Atlantis* (1626), Tommaso Campanella’nın *Güneş Ülkesi* (1643), James Harrington’ın *Oceana* (1656), Jonathan Swift’in *Güliver’in Gezileri* (1726), Henry Neville’in *Pines Adası* (1668), Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe* (1719), Bernardin de Saint Pierre’in *Pol ve Virjini* (1787), Jules Verne’in *Esrarlı Ada* (1875), Robert Louis Stevenson’un *Define Adası* (1883), Virginia Woolf’un *Deniz Feneri* (1927), Aldous Huxley’in *Ada* (1962), John Steinbeck’in *Akıntı Adaları* (1970) adlı eserleri dünya edebiyatında ada ile ilgili belli başlı eserlerdir. (Koç, 2010: 28).

Adalar, serüven öykülerinin temel ögesi olan sürükleyiciliğe elverişliliği sebebiyle *Robinson Crusoe* gibi romanlara zemin teşkil etmiş, Thomas More ve Francis Bacon gibi düşünürler ise adaları yeryüzü cenneti olarak düşünmüş, özlemine duydukları toplumu açık denizler ortasında birer ütopya olarak tasarlamışlardır (Göktürk, 2012: 174-177). Murat Koç, Akşit Göktürk’ün çalışmasından hareketle dünya edebiyatında adaların ele alınışını altı kategoride sınıflandırır, bunlar sırasıyla şu şekildedir: 1-Ütopya, 2-Robinsonad, 3-Çağdaş romanda ada, 4-İnsandaki macera, merak ve bilinmezlik duygusunu harekete geçiren bir mekân, 5-Sürgün ve hapis mekânı, 6-Kaçış mekânı (2010: 29). Ütopya, en genel tanımıyla gerçekleşmesi arzu edilen örnek ve ideal toplum düzenidir. Bu yeni toplum düzeninde eşitlik esastır ve her insan mutludur. Muhayyel adalar ütopyanın gerçekleşmesi için uygun birer mekân olarak bu tarz eserlerde yerini almıştır. Thomas More’la ilk örneği verilen ütopyalar, zaman içerisinde ayrı bir tür hâline gelecek kadar ciddi bir literatür oluşturmuştur. Halide Edib’in *Yeni Turan* (1912) ve Yakup Kadri’nin *Ankara* (1934) romanları adada geçmemekle birlikte Türk edebiyatında yazılmış ilk ütöpik roman örneklerindedir.

Robinsonad, Daniel Defo’nun *Robinson Crusoe* adlı romanı tarzında yazılan eserler için kullanılan bir tabirdir (Koç, 2010: 29). Bu tarz eserlerde ıssız bir ada içinde bulunan insanın veya insanların yaşama tutunma mücadelesi söz konusu edilir. Çağdaş romanda adalar yapısal bir unsur olarak yer alır (Koç, 2010: 31). Adaların bir diğer yönü insandaki merak ve heyecan duygusunu harekete geçiren bir mekân oluşudur. Keşfedilmeyi bekleyen, masal motifleriyle süslü bir ada imajı hem yazarlar hem de okuyucular için besleyici bir kaynak olmuştur. Dört tarafı denizle çevrili kara parçası olan adalar ulaşımın sınırlılığı ve kaçma imkânının kısıtlılığı gibi sebepler çerçevesinde “sürgün ve hapis mekânı” olmak yönüyle de eserlere konu olur. Adaların yazara ilham veren son yönü ise “kaçış mekânı” olarak telakki edilmesidir. İçinde bulunduğu toplumda huzura erişemeyen, sosyal veya siyasal sebeplerle kendini baskı altında hisseden, rutinin getirmiş olduğu monotonluğun dışına çıkmak isteyen insanoğlu zaman zaman muhayyel dünya tasavvurları kurmuş, çeşitli mekânlara kaçma dürtüsüne engel olamamıştır. Bizim edebiyatımızda da Servet-i Fünûn neslinin bu tem çerçevesinde kaleme aldığı manzum-mensur birçok eser mevcuttur. Hüseyin Cahit Yalçın’ın *Hayat-ı Muhayyel* hikâyesi ve Tevfik Fikret’in “Ömr-i Muhayyel” şiiri bu hususta ilk akla gelen örneklerdendir. Ada da dış dünyadan soyutlanmış ıssız bir mekân olma gibi özellikleriyle bir kaçış yeri olarak düşünülmüştür.

Gilles Deleuze, ada-insan ilişkisini felsefi bir açıdan yorumladığı “İssız Adalar” adlı yazısında çok eski zamanlardan beri insan muhayyilesinde var olduğunu öne sürdüğü adaları bir mitos ürünü olarak görür. Mitosların fonksiyonunu tamamlayıp tükendiği anda edebiyatın devreye girdiğini düşünen Deleuze’e göre edebiyatta ada “ayrılma ve yeniden başlama” özelliğiyle devam eder ve insan ruhundaki ihtiyaçlara cevap verir (Koç, 2010: 33).

Ada temi, dilimize çevrilen romanlar vasıtasıyla Türk okurunun da gündemindeki yerini alır. 19.yüzyılda ilk çevrilen romanlar arasında bulunan *Robinson Crusoe*, *Paul ve Virginie*, *Gulliver’in Seyahetleri* gibi eserlerin konusu adada geçmektedir. Daha sonra telif eserlerde de ada konusunun geçtiği

görülür. *Muhayyelat-ı Aziz Efendi* (1796) ada motifinin yer aldığı eserlerin başında gelir. T. Abdi tarafından kaleme alınan *Sergüzeşt-i Kalyopi* (1873) ada motifini işleyen bir diğer eserdir. Batı tarzında ilk hikâyeler arasında zikredilen Şemseddin Sami'in "Kediler" hikâyesinin konusu adada geçer (Taştan, 2023: 310). Bilge Karasu, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'nda (1970) yer alan "Ada" hikâyesinde adayı kişinin kendini keşfetmesine olanak sağlayabilecek bir arayış mekânı olarak ele alır (Karaca, 2019: 205). Günümüze daha yakın bir tarihte kaleme alınan Selim İleri'nin *Ada, Her Yalnızlık Gibi* (1999) adlı romanı ada temini işleyen bir diğer eserdir. Türk edebiyatında adanın hangi yazarlar eliyle nasıl ele alındığı ayrı bir çalışmanın konusu olmaya müsaittir.

İstanbul Adaları'na uzun müddet uzak duran İstanbul insanı, ulaşım imkânlarının da artmasıyla 19.yüzyılda Adalar'a olan ilgisini arttırmış, zaman içerisinde Adalar bir sayfiye merkezi olarak İstanbul insanı için cazibe merkezi hâline gelmiştir (Koç, 2010: 7). Nüfusuyla öne çıkan İstanbul Adaları (Büyükada, Heybeliada, Burgazada, Kınalıada), açık denizde yer alan "ıssız ada" sınıfına girmeyip bugün İstanbul'a bağlı birer yerleşim merkezleri olmakla birlikte edebiyatımıza çeşitli yönlerden dâhil olmuştur. İstanbul Adaları edebiyatçıların şehrin karmaşası ve gürültüsünden uzaklaşıp sakinlik buldukları bir mekân olması, bazı edebiyatçıların Adalar'a yerleşmesi veya yılın belli dönemlerini burada geçirmeleri yönleriyle ziyaret ve ikamet edilen bir yer olmuştur. Hatıratlardan öğrenildiği kadarıyla edebiyat tarihinde zikredilen bazı isimlerin zaman zaman Adalar'da bir araya gelerek yaptıkları sohbetlerle ilgili mekânları birer edebiyat mahfiline dönüştürdükleri de söylenebilir. Recaizâde Mahmut Ekrem, Tahsin Nahit, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yahya Kemal Beyatlı, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Celal Sahir Erozan, M. Fuat Köprülü, Ahmet Refik Altınay, Ercüment Ekrem Talu, Halit Fahri Ozansoy, Reşat Nuri Güntekin, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Nurullah Ataç gibi isimler Adalar'da belli sürelerde ikamet etmişler veya zaman zaman yaptıkları ziyaretlerle edebî mahfil hüviyeti taşıyan mekânlarda bir araya gelmişlerdir (URL-1). Ada'da ikamet eden diğer edebiyatçılardan Sait Faik Abasıyanık'ın Burgazada'daki ve Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Heybeliada'daki evleri ise günümüzde müze olarak hizmet vermektedir.

İstanbul Adaları, yazar ve şairlerin Adalar'dan bahsetmesi veya eserlerini Adalar üzerine bina etmeleri yönüyle edebî eserlere konu olmuştur. "Ada şairi" olarak zikredilen Ara Nesil şairi Mehmet Celal bu konuda ilk akla gelen isimlerdendir. Pek çok şiirinde Büyükada'yı konu edinen Mehmet Celal, şiirlerinin bir kısmını da *Ada'da Söylediklerim* (1886) adlı kitabında toplamıştır. Tahsin Nahit, şiirlerindeki yoğun ada içeriği sebebiyle edebiyat tarihinde "ada şairi" olarak zikredilen bir diğer isimdir. Nesirde Sait Faik Abasıyanık ismi öne çıkar; adayı bir kaçış ve sığınma yeri olarak gören Sait Faik'in hikâyelerinin hemen hepsinde konuların adada geçtiği veya adaya temas edildiği gözlemlenir (Taştan, 2023, s. 328). Adaları eserlerine taşıyan edip örneklerini arttırmak mümkündür. Murat Koç, İstanbul Adalarının edebiyatımıza nasıl yansıdığını incelediği *Yeni Türk Edebiyatı'nda İstanbul Adaları* adlı kapsamlı bir çalışmaya imza atmıştır. Koç, roman, hikâye, şiir, mensur şiir, deneme, hatırat ve mektup türleri üzerinden adaların nasıl ele alındığını göstermiştir (2010).

Burhan Cahit Morkaya, eserlerinde adalara yer veren bir diğer yazardır. Yazarın *Coşkun Gönül* (1925) isimli romanında mekân olarak Büyükada'nın geniş yer kapladığı görülür. Murat Koç'un çalışmasında *Coşkun Gönül* romanı incelemeye dâhil edilmemiştir; ancak elde ettiğimiz bulguların Koç'un ulaştığı sonuçlarla örtüştüğü gözlemlenmektedir.

1.Burhan Cahit Morkaya ve *Coşkun Gönül* romanı

Burhan Cahit Morkaya (1892-1949) edebiyat tarihinde gazeteci ve romancı kimliğiyle öne çıkan isimlerdendir. 1918'de kurduğu *Karagöz* gazetesini, 1928'de ismini *Koroğlu* olarak değiştirmek suretiyle ömrünün son yıllarına kadar çıkarmaya devam ettirmiş ve başmuharrir olarak yazı faaliyetlerinde bulunmuştur. *Koroğlu* gazetesi, harf inkılabından sonra yeni alfabenin toplumun geniş kesimlerine öğretilmesi noktasında önemli bir katkı sağlaması (Öcal, 2006: 166) yönüyle dikkat çekmektedir. Burhan Cahit, *Ses*, *Milli Ajans*, *Servet-i Fünûn*, *Yeni Gazete* gibi süreli yayınlara da devamlı surette yazılar göndermiştir. Fıkra, hikâye, tiyatro, inceleme gibi türlerde de eserleri olan Burhan Cahit'in bir diğer önemli tarafı roman yazarlığıdır. Sanatın, özellikle romancılığın asıl fonksiyonunu tefrika romanlardan gelir elde etmek olarak gören, kendisini popüler bir romancı olarak niteleyen (URL-2) Burhan Cahit, kırka yakın roman neşretmiştir. Her ne kadar 1946'da milletvekili seçildikten sonra doldurduğu belgelerde kendini

“sadece gazeteci” (Öcal, 2006: 167) olarak tavsif etse de ilk romanını neşrettiği 1925'ten sonra yaklaşık yirmi yılda kırk roman kaleme alması, Burhan Cahit'i döneminin dikkat çekici roman yazarlarından biri hâline getirir. Onun romanlarında Birinci Dünya Savaşı'nı, milli mücadeleyi, inkılâpları ve bunların toplum nezdindeki yansımalarını, aşk hikâyelerini, gündelik hayata dair pratikleri bulmak mümkündür.

Coşkun Gönül (1925), Burhan Cahit'in yayımlanmış ikinci romanıdır. Bir yıl içerisinde ikinci ve üçüncü baskısını yapan roman uzun bir süre basılmamıştır. Eser, Latin harflerine aktarılarak yakın bir tarihte yeniden yayımlanmıştır (Morkaya, 2022), çalışmamızda romandan yapılan alıntılar bu baskıya aittir.

Coşkun Gönül'de Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da yaşayan Serap, Asuman ve Vildan isimlerinde üç genç kızın hikâyesi konu edilir. Romanın üç bölümden müteşekkil olması da eserin şekil yapısıyla muhteva arasındaki uyum olarak değerlendirilebilir. Olay örgüsü büyük oranda Serap'ın etrafında cereyan eder; Serap'ın çocukluk arkadaşı Asuman'ın ve okuldan arkadaşı Vildan'ın hikâyeleri de Serap vasıtasıyla romanın diğer iki ana çizgisini oluşturur. Serap, Vildan ile Asuman'ın ortak arkadaşıdır; fakat Vildan ile Asuman'ın organik bir bağı yoktur. Burhan Cahit, bu üç genç kızın başından geçen aşk hikâyelerini dönemin sosyokültürel şartlarını da aksettirecek şekilde sunmuştur.

Serap, Darülmürebbiyat Mektebi'nden mezun olduktan sonra “serbest hayat” a atılmak istemiş, ailesine destek olmak için öğretmenliğe başlamıştır. Fakat savaş şartları gereği, çalıştığı okul hastaneye çevrilmiştir. Hastanede gönüllü olarak çalışan Serap ile oraya yaralı olarak getirilen Feyzi Bey arasında başlayan gönül ilişkisi, Feyzi Bey'in önce İzmir'e oradan da Gazze'ye cepheye gitmesi sebebiyle sekteye uğrar. Serap, daha sonra Doktor Fehmi Bey'le tanışmış ve hayal kırıklıklarıyla sonuçlanacak bir başka ilişki başlamıştır.

Serap'ın okuldan arkadaşı olan Vildan, Büyükada'da oturan zengin bir ailenin tek kızıdır; Vildan'ın babası Malik Bey büyük bir servet sahibidir. Vildan, Ekrem Bey isminde bir zabite âşık olur ve ailesinden sakladığı bir ilişki içerisine girer. Bu aşk hikâyesi, Ekrem Bey'in vaatlerine aldanan ve umduğunu bulamayan Vildan'ın intiharı ile sonuçlanır. Romanın ikinci bölümü Vildan'ın hikâyesi üzerine bina edilmiş ve roman karakterlerinin birbirlerine yazdıkları mektuplar üzerinden verilmiştir. Asuman, Serap'ın çocukluk arkadaşı ve komşuları Cezmi Paşa'nın kızıdır. Eğlenceye, dedikoduya ve sosyete hayatına düşkün olan Asuman, uzak akrabaları olan savaş zengini Cevdet Bey'le evlenir. Asuman bu evlilikten umduğunu bulamamış, kocasından ayrılıp metres hayatı sürmeye başlamıştır. Roman, cepheye giden, şehit düştüğü zannedilen Feyzi Bey'in geri gelişi ve Serap'la buluşarak yeni bir hayata yelken açmalarıyla birlikte sonlanır.

2. *Coşkun Gönül*'de mekân olarak Büyükada

Bu başlık altında *Coşkun Gönül*'de Büyükada'nın nasıl işlendiği ele alınacak, söz konusu mekânların gerçeklikle ilişkisi ayrı bir başlık altında incelenecektir.

“Olay örgüsünde ifade edilen hadiselerin sahnesi durumunda” (Aktaş, 2022: 68) olan mekân, romanın temel unsurlarından birini oluşturur. Romanda mekân, yaşanan olaylara zemin teşkil etmesi yanında dekor görevi görme, duygu ve heyecanları yansıtma, roman kişilerini ya da toplulukları tanıtmaya gibi birçok işleve sahiptir. Mekân, “tabiri caizse, romanın ayağının yere basmasını sağlar” (Tekin, 2014: 144).

Coşkun Gönül'de olaylar Kadıköy, Taksim, Şişli, Beyoğlu gibi semtler başta olmak üzere İstanbul'da geçer. Vildan'ın Büyükada'da oturan zengin bir ailenin tek kızı olması münasebetiyle Büyükada, sokakları, caddeleri, otelleri ve mesire yerleriyle romanda geniş yer kaplar. Murat Koç, İstanbul Adalarının Yeni Türk Edebiyatına “tarih içindeki macerası”, “tabii güzelliği”, “sosyal hayatı”, “aşkın ve hatıraların mekânı” olmak üzere dört temel özelliğiyle yansıdığını belirtir (2010: 35). *Coşkun Gönül* romanı, bunlar arasından sosyal hayatı yansıtması ve aşkın mekânı olması yönleriyle öne çıkar.

Coşkun Gönül'de Büyükada'nın kurgudaki mevcudiyeti daha eserin başlangıcında kendini hissettirir. Roman, Vildan'ı evine uğurlayan Serap'ın ağzından aktarılan “*Vildan'ı ada vapuruna götürdüm*” (9) cümlesiyle başlar.

Büyükada'da sosyal hayat

Romanda Büyükada, köşkleri, mesire yerleri ve eğlence mekânlarıyla hareketli bir hayata ev sahipliği yapar. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği bir zaman diliminde bütün ülke ve İstanbul savaş durumunun getirdiği ekonomik sıkıntılarla boğuşurken Ada'da bir sefahat ortamı mevcuttur.

Büyükada, imkânı olan insanlar için rağbet edilen bir cazibe merkezidir. Vildan, kendisine yöneltilen “nasıl, bu yıl yine Ada kalabalık mı?” (69) sorusuna “müthiş! Hiç boş ev kalmadı. Yeni yeni birçok zenginler peyda oldu. En fena eve avuç dolusu para veriyorlar” (70) cevabını verir. Toplumun genelinin ekonomik sıkıntı yaşadığı bir savaş döneminde, maddi güce kavuşan veya zenginliklerine zenginlik katan kesimin Ada'yı bir eğlence dünyası olarak gördükleri ve tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Ada, arkadaş grupları tarafından poker partilerinin yapıldığı, çay toplantılarının düzenlendiği, gazinolar ve eğlence mekânlarında insanların bir araya geldikleri yerleri içinde barındırır. Vildan'ın babası olan Malik Bey'in Nizam Caddesi'ndeki ihtişamlı köşkü de bunlardan biridir. Babadan kalma bir serveti idare eden ve zenginliğine zenginlik katan Malik Bey'in beyaz köşkü, savaş sıkıntılarının yaşandığı bir dönemde “altından bir zerre gibi” (22) mevcudiyetini korumaktadır. Vildan'ın mektepten mezun olması şerefine köşkte ziyafet verilir. Köşk, ziyafetin verildiği gece çalgı ve çengi seslerinin eksik olmadığı, havai fişeklerin göğe yükseldiği, şampanya şişelerinin patlatıldığı bir eğlence mekânı olarak tasvir edilir. Bahçedeki insanlar “bir düğün evi gibi birbiriyle kaynaşırken”, Vildan'ın orta katın penceresinden baktığı İstanbul, “tek tük ışıkları görünen bir yer” (23) olarak tarif edilir. Işıltılı ve görkemli yaşam tarzı Ada'da bulunanlara has bir görünüm arz eder.

İstanbul'da ikamet eden Serap da zaman zaman Vildan'ı ziyarete gelmektedir, hatta onun için ayrılan hususi bir oda bile mevcuttur:

“Bütün bir yaz gelen giden ve aylarca kalan ahbaplar, dostlarla adeta bir otel hayatı geçiren Malik Bey'in köşkü Serap'ın pek hoşuna giderdi, orada kaldığı zamanlar kendini yabancı bir yerde zannetmezdi, hatta Vildan'ın odasının yanında kendisi için hazırlanmış mini mini bir odası bile vardı.” (31)

Romanda mekân değiştirme, metnin ritmini etkiler (Aktaş, 2022, s. 72). Adalar'da ikamet etmeyen roman kahramanları için Adalar'a gidiş tesadüfen verilen bir karar değildir. Bu gidiş genellikle ruhi bir ihtiyaçtan doğar. Mekân değişikliği, Ada'yı kaçış ve sığınma mekânı olarak gören kahramanın günlük hayatın meseleleriyle kendisi arasına bir mesafe koymasına olanak sağlar (Koç, 2010, s. 40). Serap'ın Ada ziyaretleri de bu bağlamda değerlendirilebilir. “Tahsilini bitirmiş, serbest hayata karışmaya namzet on sekiz yaşında bir kız” (13) olan Serap, babasının ölümünden sonra toparlanma sürecinde de kendisini Ada'da bulur:

“Sevgili arkadaşım üç günden beri beni teskin etmek için ne kadar uğraştı. Büyük felaketten sonra beni Ada'ya getirmişlerdi. Zaten evde kimse kalmamıştı, annem de kardeşlerimi almış, teyzeme gitmişti.” (53)

Babasının ölümünden sonraki süreci Malik Bey'in köşkünde atlatmaya çabalayan Serap, Vildan'ın ısrarıyla gezintiye çıkmış, Ada'yı savaş yıllarında tüfek patlamamış bir Avrupa ülkesi gibi tarif etmiştir:

“Onun ısrarıyla iskeleye kadar indik. Bahar ne taze ve ne tatlıydı. Ada'nın her daimki halkı hep yollarda... Daha Splendid açılmamış, otellerin çoğu kapalı, fakat güneş ve bahar daha şimdiden birçoklarını Ada'ya çekmiş, Adalıları da dışarı uğratmış, bütün harp senelerinde içinde tüfek patlamamış bir mesut İsviçre hayatı geçiren Ada, böceğinden çıkmış nazik bir kelebek gibi bugün havalanmak istiyor. Son vapurun yolcuları tanıdıklarına takılarak dağıldıkları vakit içimdeki acının yine kanadığını hissettim. Bu mesut halk arasında benim ne işim vardı.” (54)

Ada hayatında bahsi geçen mekânlardan biri de Sacit Bey'in köşküdür. Asuman, Cevdet Bey'le evlendikten sonra sosyete hayatına karışır, köşk ve yalılarda düzenlenen eğlencelere iştirak eder. Bunlardan biri de Sacit Bey'in Büyükada'daki köşkünde verilen ziyafettir. Sacit Bey, çok kârlı bir un işi yapıp Viyana'dan dönmüş, bunu taçlandırmak üzere Büyükada'daki köşkünde ziyafet vermiştir. Eğlenti için şişe şişe viskiler hazırlanmıştır. Köşke giden ekip arasında yer alan Nazım Bey tarafından köşk şöyle tarif edilir:

“Sacit'in oturduğu köşkü bilirsiniz, denizden Nizam'a kadar koca bir bahçesi var. Emin olun

herkes eşini, dostunu toplayıp bir köşede eğlenecek. Hem şüphe yok, biz gittiğimiz vakit onları tam çıkarkeyif bulacağız.” (133)

Kadınli erkekli kalabalık bir grup, çılgin kakhahalarla Nazım Bey'in de içinde bulunduğu grubu karşılamıştır. Hizmetçilerin kadehlere şampanya doldurduğu, insanların şen şakrak eğlendiği, “*Lale Devri'nin modern bir şeklini andıran*” (136) bu ziyafete katılanlar arasında Vildan'ın aşık olduğu Ekrem Bey de bulunmaktadır. Gecenin sonunda misafirler hizmetçilerin kendilerine gösterdikleri odalarına çekilirken Ekrem Bey Splendid'teki briç partisine geçmiştir.

Yat Kulüp, Ada'nın sosyal hayatını aksettiren mekânlardan bir diğ eridir. Yat Kulüp çeşitli kumar oyunları oynanan, alkollü içeceklerin tüketildiği, şık ve pahalı elbiseleri giyip pahalı parfümlerin kokusunu üzerinde taşıyan insanların tercih ettiği, müzik, dans ve kakhahanın eksik olmadığı, dedikodunun hızla yayıldığı, “*avuç avuç zenginlerin uğrak noktası olan*” bir eğlence mekânıdır. Örfi Bey burada yenilecek bir akşam yemeği için “*güzel de laf mı, akşam yemeğini orada yemek ömürdür ömür, cıvı cıvı kadınlar, nefis bir yemek, enfes bir müzik, cennet âlâ birader*” (204) ifadelerini kullanır.

Yat Kulüp, hem Ada'da ikamet edenler tarafından hem de özel motor tutup deniz yoluyla gelmek suretiyle İstanbul'da ikamet edenler tarafından tercih edilen bir mekândır. Yeni insanlarla birlikte Ada'nın çehresi değişmektedir:

“Ada bu yıl pek kalabalık. Yalnız her yıl muayyen tiplere inhisar eden kalabalık bu sene yeni yeni simaların karışmasıyla samimiyetini kaybetmişti. Muharebenin meydana çıkardığı gayritabii hayat İstanbul kibar âlemince meçhul bazı şahsiyetleri meydana atmıştı. Bu yıl Yat Kulüp terasında bunların yeni yeni numuneleri görülüyor.” (207)

Yat Kulüp bir dedikodu merkezidir. Örfi Bey, babası Malik Bey'le kulübe gelen Vildan'a bu yolda malumat vermektedir:

“Burada oyun oynamayanlar dedikodu yaparlar. Yeni bir çehre göründü mü derhal faaliyet başlar. Kimdir, kimin nesidir. Kapıdan girerken tabelayı gördük ya, yeni teklif edilen birçok namzetler var. İsimlerini ağızdan işittiğimiz yeni harp zenginleri. Bak şu karşıki masada oturan hanımlara, ara sıra sana bakıp konuşuyorlar. Muhakkak, kimin kızı, kimin karısı diye merak ediyorlar. Mamafih daha erken, şimdi neredeyse kalabalık başlar. Bak altı yirmi beş postası geliyor. Bu motor, kulüp iskelesine yanaşacak galiba. Öyle ya, motor modası da bu sene çoğaldı, kulüp iskelesine yanaşmak da cakası.” (208)

Yat Kulübün romanın olay örgüsünde kırılmalara zemin hazırlayan önemli bir yeri vardır. Zira Vildan, eve gelen babasının arkadaşları vasıtasıyla, gönlünü kaptırdığı Ekrem Bey'in bu kulüpte popüler olduğunu ve başka kadınlarla münasebetlerde bulunduğunu işitecek, daha sonra bu duruma bizzat kendisi de şahitlik edecektir. Hovsep Efendi, Ekrem Bey için “*zabitlerin hepsinin cephe de imanı gevriyor, erkânıharbimiz kulüpte poker oynamıyor*” (204) ifadelerini kullanır.

Ada'nın sakinleri arasında yaygın olan bir diğ er etkinlik de tavl a partileridir. Özellikle Vildan'ın babası Malik Bey ve arkadaşları (Örfi Bey, Nazım Bey vs.) sık sık tavl a oynamaktadırlar. Bu etkinlikler Malik Bey'in evinde, Yat Kulüp'te veya otellerde düzenlenebilmektedir. Tavl a etkinliklerine hasredilmiş özel bir mekân yoktur. Vildan, babasının tavl a düşkünlüğünü dile getirir:

“Babam son zamanlarda müthiş bir tavl a merakına düşmüştü. Ada'nın belli başlı tavl a düşkünlüğü birer birer karşısında boy gösteriyorlar. Ahbaplardan birine rasgeldi mi ilk iş bir parti tavl a oynamak oluyor.” (169)

Büyükada'nın meskûnları için yapılacak en güzel etkinliklerden biri Ada gezintileridir; zira tabiata ait güzellikler ve fizikî imkânlar Ada'yı devrinin en güzide mesire alanlarından biri hâline getirmiştir. Vildan, babası Malik Bey'le zaman zaman Ada gezintilerine çıkar. Malik Bey'in bir sabah gezintisi öncesi kullandığı ifadeler buna açıklık getirir, bu imkânlardan faydalanmamak ancak yatalak olmakla açıklanabilir:

“Böyle sabah kaçırılır mı hiç! Kahvaltı etmedin değil mi, ben ufak sepeti hazırlattım, şimdi seninle Aya Nikola'ya gideriz. Oranın sabah keyfi ömür olur. Ha, dadına söyle de bize bir örtü versin. Annenin yine miskinliği var. Yerinden kalkamaz ki. Ona var mı mangal başında cezve kaynatmak. Ada'da otur da kahveni odada, mangal başında iç. İnsan yatalak olmalı ya hu!” (173)

Yapılan bu gezintilerde Ada'ya ait tasvirlerin çoğunlukla olumlu bir perspektiften verildiği görülür. Vildan, “*ılık bir güneşin bahçelerden baş veren leylakları ısıttığı*” (174) bir sabah gezintisinde çiçeklerin kendisi üzerindeki büyüleyici etkisini şu şekilde anlatır: “*Sahilde akasyaların hepsi açmıştı. Yerler hep papatya ve gelincik dolu! Bu bahar ve çiçek kokusu beni gaşyetti. Çayırda uyanmaya bırakılan bir çocuk şokuyla arabadan atıldım.*” (175)

Aşkın mekânı olarak Büyükada

Güzide Sabri Aygün'ün ifadesiyle Adalar bir “aşk ülkesi” hüviyeti taşımaktadır (Koç, 2010, s. 37). Türk edebiyatında kaleme alınmış hikâyeye ve romanlarda Adalar sevgililerin karşılıklı buluşması için çamlıklarda, mehtap gecelerinde önemli bir tabiat dekoru olarak yer alır. Sevgililerin buluşma mekânı olarak kendini gösteren Adalar, sosyal hayata dair kayıtların biraz gevşediği, aşkla ilgili dedikoduların hızla yayıldığı, İstanbul içinde tam olarak dışarıya vuramadıkları duygu ve heyecanları rahatlıkla paylaşabildikleri bir ortamı temsil eder (Koç, 2010: 37-40). *Coşkun Gönül*'de de Büyükada'nın benzer yönleriyle karşımıza çıktığı görülür.

Coşkun Gönül'de Büyükada'da cereyan eden aşk hikâyesi Vildan ile Ekrem Bey arasında vuku bulandır. Olay örgüsü bize aşkın mekânı olarak burayı gösterir, ancak yazar Serap'la Vildan'ın diyaloglarına yansıyan “*Ada'dan ne beklenir, çam havadisi, aşk müjdesi!*” (71) ve “*Ada'da oturanlara evvela aşktan ve sevgiliden bahsedilir*” (71) gibi cümlelerle olay örgüsünün yanında kahramanların ağzından da Ada'nın temsil ettiği değerler sistemi hakkında ipuçları sunar.

Vildan'ın “*kurşunî pelerinini dalgalandırarak merdivenden bir inişi vardı ki*” (16) diye tarif ettiği ve âşık olduğu yüzbaşıya ilk defa rastlayışı İstanbul'daki Ada iskelesinde gerçekleşir. Fakat tanışmaları ve aralarındaki ilişkiyi ilerletmeleri Ada'da meydana gelir; zira aşklar Ada'da yaşanır. Vildan, Splendid'in önünden geçerken Ekrem Bey'le karşılaşmış ve davetine icabet ederek Dil'e gitmiştir. Vildan, aradığı aşkı Ada'da buluşunu şu cümlelerle izah eder: “*Ben onu İstanbul'da görmek için sık sık Beyoğlu'na inerken Ada'da buluşum ne kadar iyi. Dedim ya, kalpten kalbe giden yol var vesselam!*” (160)

Vildan'ın gönlünü kaptırdığı “erkânıharp zabiti” Ekrem Bey, yaverliğini yaptığı Alman zabitle birlikte Etranger Otel'de ikamet etmektedir. Vildan ve Ekrem sık sık Büyükada içerisindeki çamlıkta bir araya gelmektedirler. Yüzbaşı Ekrem, bütün arkadaşları sınırlarda savaşırken “*ömrünü poker masalarında kadın avlamakla geçiren*” (131) çapkın bir askerdir. Fakat ilk tanıştıkları zamanlarda Vildan, bu durumdan habersiz Ekrem Bey'le ilişkisini ilerletmektedir. Vildan, ailesinden gizli olarak Ekrem Bey ile sık sık buluşmaktadır. Âşıklar Yolu, Diyaskilos, Dil gibi mekânlar buluştukları başlıca yerlerdir. Vildan bu buluşmalara giderken yakalanmamak için farklı yollara başvurur:

“Dil'e yalnız gidebilmek için epey manevra çevirmek icap etti. Dadılara çayırdaki bir arkadaşımı göreceğim diye çıktım. Fakat arka yoldan doğru Diyaskilos'a ve oradan Dil'e ayrılan tur yoluna çıktım.” (160)

Vildan'ın Ekrem Bey'le buluştuğu, dolayısıyla sevgililerin bir araya geldiği mekânlar olumlu özellikleriyle öne çıkarılır. Zira burayı tasvir eden kişi o esnada mutluluk duygusuna sahiptir:

“Yorguli'nin arka tarafından bağ eteğinde, kumsalda yan yana oturuyorduk. Deniz ayaklarımıza kadar gelip gidiyordu. Burası o kadar ıssız, o kadar güzel bir yerdi ki bu bir ay içinde Ada'nın muhtelif yerlerinde gezdikten sonra nihayet burada karar kıldığımız.” (170)

Ekrem Bey ve Vildan'ın Ada gezintileri sosyete hayatına dedikodu malzemesi olur. “*Geçen gün Ekrem'i çamlıkta bir genç kızla görmüşler*” (90), “*Yüzbaşı Ekrem Ada'da bir genç kıza tutulmuş, ne pokere geliyormuş ne de çaylara*” (111) gibi söylemler Ada'nın sosyal hayatı içerisinde hızla yayılır. Vildan'ın babasıyla avcılık üzerine yaptığı konuşmada Malik Bey, Büyükada'daki avcılığın domuz avcılığından farklı olduğunu anlatır. Bu, kadın peşinde koşan çapkın erkeklerin avıdır:

“Çamlıkta böyle avlar olmaz küçük hanım. Şimdi yaz geliyor ya, bak sen Ada'ya ne avlar gelecek, ne avcılar türeyecek. Büyükada'nın avcılığı başkadır. Burada avlanmak için genç olmalı, zengin olmalı. Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi küçük hanım. Buranın avcılığı domuz avcılığından çok tehlikelidir.” (166)

Vildan, babasının ikazlarını dikkate almamış, bu gönül ilişkisinde Ekrem Bey'in suistimaline maruz kalmıştır. Vildan, Ekrem Bey'in daveti üzerine gittiği Bebek'teki evde yaşanan meşum hadiseden sonra kırgın, mutsuz ve ümitsiz bir psikolojiye sürüklenir. Nitekim daha evvel koşarak gittiği ve gülücükler saçarak vakit geçirdiği Çamlık, artık “yeşil çamların lekелendirdiği kuytu” bir mekândır:

“Koyu yeşil çamların lekелendirdiği bu kuytu yuvada yarım saatten beri bekliyorum. Bütün çamlık hafif sabah rüzgârını içecek gibi ince hisirtilarla nefes alıyor. Deniz artık o kadar uslu ki! Yekpare bir mavi billur gibi yalnız güneşin damla dalma yıldızlarıyla pul pul olmuş, uyuyor. On gün evvel yine burada, bu nefti yuvada kalbim anasının kanadından yeni kurtulmuş bir kuş sevinciyle ürkek, fakat daima arzulu ve sabırsız uçmak, havalanmak heyecanlarıyla doluydu. Bugün kırık kanatlarıyla sığınacak bir melce arayan yaralı bir yavru gibiyim.” (195)

Yukarıdakine benzer bir şekilde aşağıda yer alan mekân tasvirinde de Vildan'ın psikolojisinin izlerini bulmak mümkündür. Ekrem Bey'le yaşadığı aşktan umduğunu bulamayan ve hayal kırıklıklarına uğrayan Vildan'ın bakış açısından yapılan tasvir, insan-mekân ilişkisinin bir örneğidir:

“Aşıklar yolunda belirsiz bir geçitle ayrılmış, çamlarla örtülü büyük kayanın üzerindeydik. Evvelce burada taze bahar sabahının şirini dinler, hayatımızdan, sevgimizden bahsederdik. Kucak kucak fişkırın kır çiçekleri dağ yamacındaki bu tabii sedirin örtüsüydü. Ben bu köşeyi daha bir yıl evvel çamlığın ayak basılmamış kuytu yerlerini ararken görmüş ve aşkımın günü için peylemişim. Onun için bu yeşil yuvayı Ada'nın bütün güzel yerlerine değişiyorum. Evvelce gezdiğim yerin, bastığım toprağın bile kalbimden geçen bir görünüşü vardı. Bugün bilmem neden, teneffüs ettiğim taze çam havası bile göğsümü doldurmuyor.” (198)

Vildan'ın Ekrem Bey'le yaşadığı ilişki intiharla sonuçlanır. Vildan, kendisini intihara sürükleyen süreci anlattığı mektuplar yazarak hayatına son verir. Serap'a ithafen yazılan bu mektuplar, romanın “ikinci kısım” olarak tertip edilen kısmında okuyucuya aktarılır. Vildan'ın başından geçen hadiselerin detayları da bu mektuplarda saklıdır.

3. *Coşkun Gönül*'deki mekânların gerçeklikle ilişkisi

Kurmaca bir tür olan romanda yer alan şahıslar ve mekânlar da kurmacadır. Romandaki şahıslar ve yer adları tamamıyla uydurma veya hayal ürünü olabileceği gibi roman yazarı şahsi tecrübelerinin ürünü olan gerçek kişilerden ve mekânlardan da ilham almış olabilir. *Coşkun Gönül*'deki mekân ve olayların büyük oranda dönemin sosyal hayatını aksettirecek şekilde yansıtıldığı söylenebilir. Bu noktada Büyükada'da sosyal hayatın gelişim seyri üzerinde kısaca durmak gerekir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan *Belgelerde İstanbul Adaları* (2010) isimli katalogda İstanbul Adaları'nın tarihsel arka planından sosyal yapısına, ekonomisinden iklim şartlarına, doğal güzelliklerinden eğitim faaliyetlerine kadar birçok nokta arşiv belgeleri ışığında aydınlatılmıştır. Bu katalogda yer alan bazı belgeler, Büyükada'da 19.yüzyılın ikinci yarısı itibariyle sosyal hayatın hareketlilik kazandığına işaret eder. Örneğin Dâhiliye Nezareti'nden [İçişleri Bakanlığı] İstanbul Şehremaneti'ne [İstanbul Belediyesi] gönderilen 1889 tarihli bir yazıda, Büyükada'da balo düzenlenmesine izin verildiği ifade edilmektedir (2010: 102). Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Büyükada'yı cazibe merkezi hâline getiren etkinliklerden biri de kayık yarışlarıdır. 27 Ağustos 1869 tarihinde Büyükada'da yapılması planlanan kayık yarışlarına Padişah Abdülaziz'in emriyle izin verilmiştir (2010: 64). 1898'de yine padişah iradesiyle düzenlenen bir başka kayık yarışına dair Büyükada Kaymakamı tarafından Sadaret'e [Başbakanlığa] gönderilen raporda yarışın sorunsuz tamamlandığı, etkinliğe bazı mühim devlet adamlarının da iştirak ettiği ifade edilir (2010: 161). Katalog içinde bahsi geçen kayık yarışına dair fotoğraflar da bulmak mümkündür (2010: 164). *Servet-i Fünûn*'un 7 Eylül 1899 tarihli sayısında yer alan “Ada Kayık Yarışı” adlı yazıdan aktarıldığı kadarıyla erkeklere mahsus olan kayık yarışlarına o sene kadınlar da katılmış, pek alışıldık olmayan bu durum şehirde ilgiyle karşılanmış, herkesin merakla beklediği bu yarışmayı binlerce insan takip etmiştir (2010: 170). Yine aynı katalog içerisinde, romanda ismi geçen Yat Kulüp'ün yönetim kurulu üyelerinin yeniden tespitine ilişkin 1916 tarihli bir belge de bulunmaktadır (2010: 255). *Belgelerde İstanbul Adaları* içinde yer alan yazışmalar, gazete haberleri ve fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla Büyükada'da 19.yüzyılın ikinci yarısı ve 20.yüzyılın ilk yılları itibariyle balo düzenlenmesi ve kayık yarışları tertip

edilmesi gibi etkinliklerle sosyal hayatta bir hareketlenme meydana gelmiştir. Zaman içerisinde Büyükkada'nın bir cazibe merkezi hâline gelmesinde bu etkinliklerin de payı olduğu söylenebilir. Devletin de bu sosyalleşme sürecine katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır; zira padişahın etkinliklerin düzenlenmesine izin verdiği, devlet erkânının da bu etkinliklerden bazılarında iştirak ettiği belgelerle sabittir.

Coşkun Gönül'de Büyükkada ve içinde yer alan hemen hemen bütün mekânların gerçeklikle ilgisi olduğu, yazarın içinde bulunduğu sosyal hayatı yer ve mekân isimlerine varıncaya kadar romana aksettirdiği gözlemlenmektedir.

Romanda Büyükkada'da sosyal hayatın merkezinde yer alan Yat Kulüp, Osmanlı'nın son yıllarında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında faaliyet gösteren gerçek bir kulüptür. 20.yüzyılın başlarında "Yatch Club of Princes" adıyla İngiltere Yat Kulübü'nün bir şubesi olarak açılmıştır. Yanında yer alan Giacomo Oteli'nin yanması üzerine kulüp başkanı Leon Pearce'in girişimiyle satın alınan parsel bugünkü bina yapılmış ve 1908'de Prinkipo Yacht Club Company Limited oluşmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra kulüp, adını Büyükkada Yat Kulübü'ne çevirmiştir. 1937'de iflas eden kulüp, Atatürk'ün de teşvikleriyle Anadolu Kulübü tarafından satın alınmış ve Büyükkada Anadolu Kulübü olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir. (Genim, 1993: 253.)

Haldun Taner, "Tarihte Adalar" adlı yazısında Yat Kulüp'ün Cumhuriyetin ilk yıllarında mebuslar ve edebiyatçılar tarafından tercih edilen, dönemin Cumhurbaşkanı tarafından da ziyaret edilen bir yer olduğunu belirtir:

"Yat Kulüp ise daha çok büyüklerin -neden hep yöneticilere kullanılır bu deyim hâlâ anlayamamışım ya- evet onların otağı idi. Oranın müdavimleri de daha çok mebuslar olurdu. Çoğu beyaz keten ya da sadakor elbise giyen, bazısı o zamanın modasına uygun olarak lacivert ceket altına beyaz pantolon çeken, ayaklarına Mahmud Kemal yapısı burnu ve topuğu kahverengi, gerisi beyaz güderi maskarilli iskarpinler geçiren saygın tavırlı kimselerdi. Yat Kulübe sık sık, yanında mutaz zevatla birlikte o zaman daha Atatürk olmamış Gazi Paşa da geliverirdi. O gelince her şey daha şenlenir, erkekler daha bir mütevazileşir, derlenir toplanır, önünü ilikler; hanımlar daha bir canlanır en çekici pozlarını takınırlardı. Böyle bir atmosferde, Hamdullah Suphi gibi, Ruşen Eşref gibi, Falih Rıfki, Yakup Kadri gibi, Yahya Kemal, Aka Gündüz gibi, Akbabacı Yusuf Ziya, bacanağı Orhan Seyfi gibi, ve zaten Ada'da oturan tarihçi Ahmet Refik gibi gözde yazarlar da elbet bulunacaklardı. Ama, adaları şiirlerine, romanlarına, yazılarına dekor olarak almak için ille de o mutlu azınlığın içinde olmak şart değildi. Burhan Cahit, Mahmut Yesari, Reşat Nuri, daha sonraları Esat Mahmut Karakurt gibi romancılar da bu dekordan esinlenen eserler yazacaklardı" (Taner, 1984: 2).

Gazi Paşa henüz Atatürk soyadını almadığına göre yukarıda bahsedilen dönem 1934 öncesi olmalıdır.

Büyükkada'daki Yat Kulüp'te Halide Edip ve Falih Rıfki'nin birlikte yer aldığı 1916 tarihli fotoğraf (Sönmez, 2011: 38), Abdülhak Hâmid, Yakup Kadri ve Samet Ağaoğlu'nun birlikte yer aldığı 1932 tarihli fotoğraf (Sönmez, 2011: 69) kulübün edebiyatçılar tarafından ziyaret edildiğini gösteren delillerdendir. Burhan Cahit'in de bahsi geçen Yat Kulüp müdavimlerinden biri olduğu düşünülebilir; fakat elimizde buna dair bir delil mevcut değildir. Romandaki mekân isimlerinin gerçeklikle ilgisi düşünüldüğünde Burhan Cahit'in buraya devamlı olarak gitmese bile en azından çeşitli sohbetler veya ulaştığı haberler vasıtasıyla kulüpten haberdar olduğu söylenebilir.

Ada'daki sosyal hayatı aksettiren diğer mekânlar arasında oteller bulunmaktadır. Romanda ismi geçen Splendid, Etranger, Calypso ve Savoy otelleri ilgili dönemde faaliyette olan otellerdir. Yapımı 1911'de tamamlanan Splendid Oteli, dönemin ünlü orkestralarının çaldığı, önemli sanatçılar tarafından verilen konserlerin dinlendiği, hafta sonları "Avrupa Geceleri" düzenlenen bir oteldir (Aykut, 1994: 40). Romanda Ekrem Bey'in yaverliğini yaptığı generalin ve kendisinin ikamet ettiği Hotel des Etrangers, dönemin faaliyette olan otellerinden biri olup 1934'te yabancı otellerin adları Türkçe olarak değiştirildiğinde "Sümer Palas" adını almıştır (Tuğlacı, 1995: 555). Benzer şekilde Hotel Calypso da "Akasya" ismini almıştır (Tuğlacı, 1995: 552). Romanda ismi geçen bir diğer otel olan Savoy da aynı yıllarda "Turing" ismini almış, 1976 yılının sonuna kadar faaliyetlerini sürdürmüştür (Tuğlacı, 1995: 561).

Romanda geçen mesire ve gezinti yerleri de gerçek hayattan alınmadır. Romanda sık sık ismi geçen Dil mevkii, "*Büyükkada'nın Batısında bulunan, 500 metre uzunluğunda, 100 metre genişliğinde, alçak ve*

Kuvarsitlerden yapısı olan düzgün bir çıkıntı halinde uzanır ki bunun güneyinde Yörükali Plajı, kuzeyinde Nizam koyları vardır" (Erdenen, 1962: 29). Romanda "Yorguli" olarak geçen yer daha sonra "Yörükali" olarak anılmıştır. Dil mevkii ise "Dilburnu" olarak da geçmektedir. Romanda bahsi geçen Aya Nikola, Diyaskilos, Nizam, Maden, Âşıklar Yolu, Azaryan Yokuşu, Hristos, Büyük Tur Yolu gibi diğer mekânlar ise Büyükada'daki mahalle, sokak, cadde ve tepeleri teşkil ederler. Pars Tuğlacı'nın hazırladığı ansiklopedik çalışmada bu mekânların geçmişten günümüze hangi isimlerle anıldığı ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir (1995: 135-140).

Sonuç

İstanbul Adaları hem ikamet ve ziyaret edilen bir olması hem de edebî eserlere malzeme teşkil etmesi açısından edebiyatımıza çeşitli türler üzerinden girmiştir. Adalar, tarihi, tabiata ait güzellikleri, hareketli sosyal hayatı ve sevgililerin buluşma mekânı olması gibi özellikleriyle kurgusal türlerde kendine yer bulmuştur. Adalar içinde diğerlerine nazaran daha büyük bir yüzölçümüne sahip olması ve daha fazla nüfusu barındırması gibi özellikleri sayesinde en çok öne çıkanı Büyükada olmuştur. Burhan Cahit Morkaya, *Coşkun Gönül* romanında Büyükada'yı eserlerine taşıyan yazarlardan biridir.

Coşkun Gönül'ün üç ana karakterinden biri olan Vildan'ın Büyükada'da oturan zengin bir ailenin tek kızı oluşu, kurgu içerisinde Büyükada'nın geniş yer kaplamasına zemin hazırlar. Büyükada, sokakları, caddeleri, tepeleri, otelleri ve mesire yerleriyle bir bütün olarak kendini gösterir. Romanda Büyükada, hareketli sosyal hayatı ve aşkların yaşanacağı bir "aşk ülkesi" olması gibi yönleriyle öne çıkar. Olaylar zaman dilimi olarak Birinci Dünya Savaşı yıllarına tekabül eder; ülkenin geri kalanında ve İstanbul merkezinde ekonomik sıkıntılar ve savaş şartlarının getirmiş olduğu zorluklar kendini gösterirken Büyükada, bütün bunlardan azade bir eğlence dünyası olarak tasvir edilir. Askerler cephede savaşmaya giderken Büyükada sakinleri, içinde buldukları ışıltılı dünyanın zevkleriyle meşguldürler. Romandaki tasvirlerde mekân-insan ilişkisinin de gözetildiği anlaşılmaktadır; Vildan'ın ağzından aktarılan tasvirlerde mekânın üzerinde kahramanın içinde bulunduğu psikolojinin izlerini bulmak mümkündür.

Coşkun Gönül'de ismi geçen sokak, mahalle, cadde, tepe, otel isimleri ve mesire alanları, romanın yazıldığı dönemde faaliyette olan gerçek yer ve mekân isimlerini temsil etmektedir. Bunlardan bazıları kapanmış, bazıları aynı isim ve mevkilerini muhafaza etmişler, bir kısmı ise isim değiştirerek günümüze kadar ulaşmıştır. Bu bulgulardan hareketle roman yazarının ya bizzat tecrübe ettiği ya da çeşitli vasıtalarla haberdar olduğu mekânları ve sosyal yaşantıyı eserine yansıttığı çıkarımı yapılabilir.

Kaynaklar

- AKTAŞ, Ş. (2022). Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili: Teori ve Uygulama. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- AYKUT, P. (1994). "Splendid Otel", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.7, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yay., 40.
- AYVERDİ, İ. (2005). Kubbealtı Lügati: Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C.1, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- ERDENEN, O. (1962). İstanbul Adaları: Büyükada, Heybeli, Burgaz, Kınalı, Kaşık, İstanbul: Belediye Matbaası.
- GENİM, S. (1993). "Anadolu Kulübü", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.1, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yay., 253-254.
- GÖKTÜRK, A. (2012). Ada: İngiliz Yazınında Ada Kavramı, 3.bs., İstanbul: YKY.
- KARACA, Ş. (2019). "Bilge Karasu'nun "Ada" Hikâyesinde Arayış", Söylem Filoloji Dergisi, (S.4/2), 205-215.
- KILIÇ, E. (2004). "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Edebi Ütopyalara Bir Bakış", Kitaplık, S.76, İstanbul, 73-88.
- KOÇ, M. (2010). Yeni Türk Edebiyatı'nda İstanbul Adaları, (yay. haz. Muhittin Salih Eren), İstanbul: Eren Yay.

- MORKAYA, B. C. (2022). Coşkun Gönül, (haz. Ali Sait Yağar), İstanbul: Kırmızı Kedi Yay.
- ÖCAL, O. (2006). “Burhan Cahit Morkaya’nın 1925-1928 Yılları Arasında Neşrettiği Yedi Romanı”, Türklük Bilimi Araştırmaları, S.20, 165-183
- SARGENT, L.T. (2004). “Ütopya Gelenekleri: İzlekler ve Varyasyonlar”, Kitap-lık, (S.76), İstanbul, 91-100.
- SÖNMEZ, S. (2011). Adalar Yazarlar Şairler...Mitostan Edebiyata, İstanbul: Adalı Yay.
- TANER, H. (1984). “Tarihte Adalar” Adaların Türk Turizmindeki ve Edebiyatındaki Yeri ve Önemi, İstanbul: Burgazada Lions Kulübü Derneği Yay., 1-5.
- TAŞTAN, Z. (2023). “Sait Faik’in Öykülerinde Adalara ve Adalılara Dair”, Hece (Sait Faik Özel Sayı), (S.313), Ankara, 310-331.
- TEKİN, M. (2014). Roman Sanatı I: Romanın Unsurları, 12.bs., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- TUĞLACI, P. (1995). Tarih Boyunca İstanbul Adaları, C.1, İstanbul: Say Yay.
- (2010). Belgelerde İstanbul Adaları, (ed. Cevat Ekici), İstanbul: Adalar Kültür Derneği Yay.

İnternet Kaynakları:

- URL-1: Sönmez, S. (2021). “Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Adalar, İstanbul Dergi, S.006, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (<https://www.istdergi.com/tarih-belge/bir-edebiyat-mahfeli-olarak-adalar>) (Erişim: 15.01.2023)
- URL-2: Durukan, Ş. (2017). “Burhan Cahit Morkaya”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/morkaya-burhan-cahit>) (Erişim: 12.01.2023)